

**SOSIAALIPEDAGOGINEN TYÖOTE
VARHAISKASVATUKSESSA JA NUORISOTYÖSSÄ**

Hurme Carina J.E.

Opinnäytetyö
Hyvinvointipalvelujen osaamisala
Sosiaaliala
Sosionomi amk

2019

Hyvinvointipalvelujen osaamisala /
Sosiaali-ala
Varhaiskasvatus
Sosionomi amk

Tekijä	Carina Hurme	Vuosi	2019
Ohjaajat	Voitto Kuosmanen & Sari Leppälä		
Työn nimi	Sosiaalipedagoginen työote varhaiskasvatuksessa ja nuorisotyössä		
Sivu- ja liitesivumäärä	38		

Opinnäytetyöni on tarkoitus selvittää mitä on sosiaalipedagoginen näkemys ja työote varhaiskasvatuksessa, sekä nuorisotyössä ja miten se näkyy kasvatuksessa ja ohjauksessa. Tavoitteenani on koota ja tuoda esille täsmällistä tietoa sosiaalipedagogisesti lähtevästä ajattelusta ja miten se toteutuu ja kohtaa varhaiskasvatuksessa ja nuorisotyössä teoriassa, sekä käytännötyössä. Opinnäytetyöni tarkoitus on selkiyttää sosiaalipedagogisesta ajattelusta lähtevää työotetta. Tutkimusmenetelmä on kvalitatiivinen eli laadullinen. Aineiston keräsin alan kirjallisuudesta ja teoksista sekä asiantuntijoilta sähköpostikirjeenvaihtona. Näin sain tarttumapintaa teorialle. Sähköpostitse kyselin erilaisilla kysymyksillä kahdelta asiantuntijalta, miten käytännön työssä he sosiaalipedagogisen työotteen ajattelevat ja toteuttavat. He olivat Oulun kaupungin nuorisotyöntekijä (sosionomi) ja toinen varhaiskasvatuksen sosionomi (LTO).

Lähdeaineistoista ja sähköpostikirjeenvaihdosta kävi ilmi, että sosiaalipedagoginen työote kulkee käytännön työssä ja teoriassa sulavasti yksiin tiedostaen tai tiedostamatta sen sosiaalipedagogista pohjaa. Hämäläisen & Kurjen (1997) mukaan, sosiaalipedagogiikka on toimintatiede, jossa teoria ja käytäntö ovat vahvasti suhteessa toisiinsa. Teoria on ajattelun väline, joka auttaa toteuttamaan ja kehittämään käytännötyötä ja toimintaa, ja toiminnassa saadut kokemukset taas uudistavat ajattelua ja muokkaavat teoriaa. (Hämäläinen & Kurki 1997, 10- 11.) Johtopäätelmissä kytkin kirjallisuustietouden kysymyksistä saamiini vastauksiin.

Jatkotutkimuksessa voitaisiin selvittää laajemmin haastattelu menetelmin sosiaalipedagogisesta ajattelutavasta lähtevää varhaiskasvatusta tänä päivänä. Uusi varhaiskasvatuslaki on tuonut muutoksia, ja tuo vielä lisää varhaiskasvatuksen henkilökunnan ammatillisen osaamisen teemoilta, jossa pyritään enempi jäsentämään kandin, sosionomin ja lastenhoitajan erityisosaamista. Varhaiskasvatuksen sosionomilla tässä tapauksessa, on laaja tieto ja taito muutenkin kuin pedagogisesti, jota varhaiskasvatus vaatii.

Avainsanat Sosiaalipedagogiikka, nuorisotyö, varhaiskasvatus

School of Social Services, Health and
Sports
Degree programme in Social Services
Bachelor of Social Services (Early
Childhood Education)

Author	Carina Hurme	Year	2019
Supervisor	Voitto Kuosmanen & Sari Leppälä		
Subject of thesis	Social pedagogy in early childhood education to youth work		
Number of pages	38		

The subject of my Bachelor's Thesis, was to find out what is the social pedagogical view and methods in early childhood education and youth work and how it is reflected in education and guidance. The purpose is to compile and present specific information about social pedagogical thinking and how it is implemented in theory as well in early childhood education and youth work, in theory as well as in concrete practical work. The purpose of my Bachelor's Thesis is to clarify the concept of work based on social pedagogical thinking. The research method is qualitative. I gathered the material from literature and works in the field and by e-mail from experts in correspondence with experts.

I interviewed two experts, one was a Oulu City Youth Worker (Bachelor of Social Services) and the other Bachelor of Social Services in Early Childhood education. From the sources and interviews it emerged that social pedagogical work goes hand in hand in theory, and in a moody way of knowing or ignoring, that its either being conscious or unconscious of the social pedagogical basis. According to Hämäläinen & Kurki social pedagogy is an operational science, where the theory and practice are strongly related to each other. Theory is a tool of thinking, that helps to implement and develop pragmatic work and activities, and the experiences gained in doing so will renew thinking and modify the theory. (Hämäläinen & Kurki, 1997, 10-11.) In the conclusions, I connect the interview answers to the literature.

To expand this research, it could be explored in wider interview methods of social pedagogy in early childhood education today. The new Act on Early Childhood Education has brought big changes and adds more to early childhood education on the theme of professional competence of staff, with the aim of further structuring the special skills of Bachelor of social services and other workers. The Bachelor of social services in early childhood education, has extensive knowledge and skills, not just in pedagogically, which is required in early childhood education.

School of Social Services, Health and
Sports

Degree programme in Social Services

Bachelor of Social Services (Early
Childhood Education)

Key words Social pedagogy, youth work, early childhood education

SISÄLLYS

1. JOHDANTO	6
2. OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN.....	7
2.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset	7
2.2 Tutkimusmenetelmät ja aineistot	7
2.3 Eettiset näkökohdat	9
3. OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS.....	12
3.1 Prosessin kuvaus ja aikataulutus.....	12
3.2 Aineiston hankinnan toteutus.....	12
3.3 Aineiston analyysin toteutus	13
4. SOSIAALIPEDAGOGINEN KASVATUS JA OHJAUS VARHAISKASVATUKSESSA	15
4.1 Sosiaalipedagoginen näkemys varhaiskasvatuksessa	15
4.2 Varhaiskasvatuslaki.....	16
4.3 Sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksen kirjallisuudessa	19
4.4 Varhaiskasvatusasiantuntijan näkemys.....	21
5. SOSIAALIPEDAGOGINEN KASVATUS JA OHJAUS NUORISOTYÖSSÄ..	24
5.1 Sosiaalipedagoginen näkemys nuorisotyössä	24
5.2 Nuorisolaki ja sen tarkoitus.....	25
5.3 Sosiaalipedagogiikka nuorisotyön kirjallisuudessa	27
5.4 Nuorisotyön asiantuntijan näkemys	28
6. TUTKIMUSTULOKSET JA POHDINTA.....	31
LÄHTEET.....	38

1. JOHDANTO

Sosionomin (AMK) ammattitaidon perusta on sosiaalipedagoginen työote. Sosiaalipedagogisen osaamisen avulla vaikutetaan ihmisten toimintaedellytyksiin ja edistetään heidän voimaantumistaan. Asiantuntijuus konkretisoituu mm. sosio-kulttuurisina taitoina sekä asiakaslähtöisenä ja osallistavana toimintana. (Sosionomin (AMK) asiantuntijuus. <http://www.sosiaalipedagogiikka.fi/opiskelu/>)

Opinnäytetyön tarkoitus on etsiä kirjallisuudesta vastauksia ja nivoa ne tiivistetyksi antamaan tietoa sosiaalipedagogisesta työotteesta ja näkemyksestä ja kuinka se linkittyy ja ilmenee nuorisotyössä ja varhaiskasvatuksessa ohjausta ja kasvatusta ajatellen.

Aihe kiinnostaa itseäni tulevana sosionomina, koska sosionomin koulutus on sosiaalipedagogisesti virittäytynyt ja kulkee sosionomin työotteessa mukana tiedostaen tai tiedostamatta. Rajasin aiheen nuorisotyöhön ja varhaiskasvatuksen piiriin, joissa sosiaalipedagogiikkaa ja siihen pohjautuvaa työtettä, kasvatusta ja ohjausta näkemystä on tutkittu suhteellisen vähän.

Opinnäytetyössäni aloitan pohjustamalla työtäni mitä sosiaalipedagogiikka on ja mitä on sosiaalipedagoginen näkemys ja työote. Tästä siirryin etsimään sosiaalipedagogisen ohjaus-, ja kasvatusta näkemyksen yhdistäviä tekijöitä varhaiskasvatuslaista ja nuorisolaista. Lisäksi etsin sosiaalipedagogista viitettä yleisesti tehtävässä nuorisotyössä ja varhaiskasvatuksessa, käyttäen kirjallisuuskatsausta tutkimusmenetelmänä.

Opinnäytetyön menetelmän pääpainona kirjallisuuskatsaus, jonka tueksi lähestyin sähköpostitse yhtä nuorisotyöntekijää (AMK) ja yhtä lastentarhanopettajaa (AMK), saaden mahdollista ammattilaisen näkökulmaa sosiaalipedagogisesta työotteesta ja siihen pohjautuvasta kasvatuksesta ja ohjauksesta.

2. OPINNÄYTETYÖN TOTEUTTAMINEN

2.1 Opinnäytetyön tavoite, tarkoitus ja tutkimuskysymykset

Tutkimusmenetelmäksi valitsin kirjallisuus katsauksen, joka on myös samalla kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Aineisto kertyi luotettavista, uusimmista teoriakirjallisuuksista, verkkojulkaisuista ja artikkeleista. Aineisto on jaettu teemoihin sen selkeyttämisen takia.

Tavoite on saada tiivistettyä ja täsmentävää tietoa sosiaalipedagogisesta työotteesta ja näkemyksestä, mitä se on, miten se ilmenee ja miten sosiaalipedagogiikka pohjaa kasvatusta ja ohjausta varhaiskasvatuksessa ja nuorisotyössä. Tarkoitus on selventää sosiaalipedagogiseen ajatteluun pohjautuvaa työtettä nuorisotyössä, ja miten sosionomi pohjainen lastentarhanopettaja varhaiskasvatuksessa, pohjaa kasvatusta ja ohjausta sosiaalipedagogisesta näkökulmasta.

Jaoin tutkimusaineiston kahteen osaan tutkimuskysymysten mukaan. Ensimmäinen teema käsittelee yleistä sosiaalipedagogiikkaa ja sen näkemys- ja toimintatapaa. Toisessa teemassa käsittelen varhaiskasvatusta ja nuorisotyötä sosiaalipedagogisen kasvatuksen ja ohjauksen näkökulmasta. Esitin lopuksi sähköpostitse kysymyksiä yhdeltä nuorisotyöntekijältä (AMK) ja yhdeltä lastentarhanopettajalta (AMK), saadakseni asiantuntijan näkökulmaa kirjallisuuden tueksi.

Tutkimuskysymykset

- Mitä on sosiaalipedagoginen työote, näkemys ja toimintatapa?
- Miten sosiaalipedagoginen työote näkyy varhaiskasvatuksessa ja nuorisotyössä?

2.2 Tutkimusmenetelmät ja aineistot

Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa on tarkoituksenmukaista korostaa tutkimusasetelmia koskevan rajaamisen välttämättömyyttä. Rajaamisessa on kyse mielekkään ja selkeästi ra-

jatun ongelmanasettelun löytymisestä. Rajaamisessa on myös kyse tulkinnallisesta rajauksesta. Tutkijan omat intressit ja tarkastelunäkökulmat vaikuttavat aineiston keruuseen ja kerääntyvän aineiston luonteeseen. (Valli & Aaltola 2010, 77, ks. myös Hämäläinen & Kurki 1997.)

Olen käyttänyt työni aineistoina seuraavia lähteitä: Sosiaalipedagogia, 1997, J. Hämäläinen & L. Kurki, Kenen nuorisotyö? 2017, T. Hoikkala & J. Kuivakangas (toim.), Päivähoidosta varhaiskasvatukseen, 2007, E. Hujala, A-M, Puroila, S, Parrila & V. Nivala, Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja puheenvuoroja, 2010, E. Nivala & M. Saastamoinen (toim.), sekä Nuorisotyötä on tehtävä, 2007, T. Hoikkala & A. Sell. (toim.). Teokset käsittelivät täsmällisesti sosiaalipedagogiaa aiheista ja näin ollen vastasivat tutkimuskysymyksiin. Aineiston hankin ammattikorkeakoulun kirjastoista sekä Oulun kaupungin kirjastoista konkreettisina nidoksina. Tietoa keräsin myös sähköpostitse kirjeenvaihtona.

Opinnäytetyössäni toteutan tutkimusmenetelmänä kirjallisuuskatsausta ja kirjeenvaihtoa sähköpostitse. Kirjallisuuskatsaus voi olla myös itsessään tutkimus (tyypiltään teoreettinen tutkimus). Tällöin sitä nimitetään usein systemaattiseksi kirjallisuuskatsaukseksi. Sitä pidetään tehokkaana välineenä syventää tietoja asioista, joista on jo valmista tutkittua tietoa ja tuloksia. Voidaan puhua toisen asteen tutkimuksesta eli tutkimustiedon tutkimusta. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus kuuluu luonteeltaan teoreettisen tutkimuksen piiriin, mutta toteuttamisessa voidaan käyttää apuna aineistolähtöistä sisällönanalyysiä. (Tuomi, Sara-järvi 2018, 138, 139.)

Sähköpostikirjeenvaihto on uusi menetelmä, joka kuitenkin vastaa teemahaastattelun logiikkaa eli vuorovaikutusta. Opinnäytetyössäni esitin kysymyksiä kahdelle henkilölle. Tarkoitus oli saada asiantuntijan näkemys aiheeseen. Henkilökohtaisia tiedonantoja ovat esimerkiksi asiantuntijoiden kanssa käydyt kirjeenvaihdot ja puhelinkeskustelut. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu 2013, Oppariblogi.)

Laadullista tutkimusta voi luonnehtia prosessiksi. Kun laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruun väline on inhimillinen eli tutkija itse, voi aineistoon liitty-

vien näkökulmien ja tulkintojen katsoa kehittyvän tutkijan tietoisuudessa vähitellen tutkimusprosessin edetessä. Kyse on tutkimustoiminnan ymmärtämisestä myös eräänlaisena oppimistapahtumana eli laadullisessa tutkimuksessa voi aineiston keruun ja teorian kehittämisen vuorovaikutteisuutta pitää luontevana. Tutkimuksen tekeminen on selkeästi myös kirjallinen ja tutkijan tulkintojen perusteella väritynyt tuotos, joten aineiston analysointia ja laadittua tutkimusraporttia voi tässä mielessä luonnehtia tutkijan henkilökohtaiseksi konstruktioksi tutkittavana olleesta ilmiöstä. (Valli & Aaltola 2010, ks. myös Hämäläinen & Kurki 1997, 74, 79, 84.)

Haastetta aineiston teoretisointiin tuo tutkijan suhde teoriaan, niitä voidaan luokitella aineistolähtöisestä, teoriasidonnaisesta tai teorialähtöisestä tutkimuksesta. Tavoitteena on saada eri ainekset keskustelemaan keskenään eikä jättää niitä toisistaan irrallisiksi. (Valli, Aaltola 2010, 188, 191.)

2.3 Eettiset näkökohdat

Etiikka tutkii oikeaa ja väärää. Eettinen ajattelu on kykyä pohtia mikä on jossain tilanteessa oikein ja mikä väärin. Eettisiä ja moraalisia näkökulmia joudutaan pohtimaan myös tilanteissa, joissa ei ole selkeästi nähtävissä oikeaa ratkaisua vaan valinnat sisältävät sekä myönteisiä että kielteisiä piirteitä näkökulmasta riippuen. (Kuula 2011, 21.)

Hyvä tieteellinen käytäntö, on suorittaa tutkimus sen mukaisesti, jotta se voi olla eettisesti hyväksyttävä ja tulokset luotettavia. Jokainen tutkija on vastuussa hyvän tieteellisen käytännön noudattamisesta, joskin vastuuta kantavat myös tutkimusorganisaatioiden johtajat. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) 2012.)

Hyvän tieteellisen käytännön ohjeistuksissa korostetaan rehellisyyttä, tarkkuutta, huolellisuutta, avoimuutta ja vastuullisuutta tutkimusmateriaalin, tuloksien ja taloudellisten seikkojen käsittelyssä, säilyttämisessä, tallentamisessa ja ilmoittamisessa. Muiden tutkijoiden työtä kunnioittaen, on otettava huomioon tutkimustulokset ja asianmukainen viittausmerkintä, nämä voidaan katsoa loukkauk-

siksi. TENK erottaa hyvän tieteellisen käytännön loukkausten lisäksi tieteellisen vilpin, jolla tarkoitetaan sepitettyjen, vääristeltyjen tai luvattomasti lainattujen havaintojen ja tulosten esittämistä. Aidot tieteelliset tulkinta-, ja arviointierimielisyydet eivät ole vilppiä. (Tuomi, Sarajärvi 2018,150, 151.)

Hyvän tieteellisen käytännön loukkaukset Tutkimuseettinen neuvottelukunta on jakanut kahteen eri kategoriaan, jotka ovat tieteellisessä toiminnassa ja piittaamattomuus hyvästä tieteellisestä käytännöstä. (TENK 2012, 8-9.)

Piittaamattomuus muun muassa ilmenee epäasiallisina ja puutteellisina viittausmerkintöinä, tutkimustulosten ja – aineistojen harhaanjohtavana ja huolimattomana raportointina, puutteellisena kirjaamisena ja säilyttämisenä sekä samojen tulosten uudelleen julkaisemisena muka uutena. (TENK 2012, 9).

Etenkin sosiaalialalla joudutaan pohtimaan eettiseltä kannalta monia tutkimukseen sisältyviä asioita aiheen valinnasta lähtien. Eettistä pohdiskelua vaativat tilanteet, joissa tutkijan omat arvot, asenteet ja elämäkatsomus saattaisivat vaikuttaa tutkimuksen kulkuun ja tuloksien raportointiin. Tutkijan on pyrittävä asian objektiiviseen käsittelyyn. Myöskin kielelliseen ilmaisuun liittyy eettisiä näkökulmia, asioita voidaan esittää positiivisessa tai negatiivisessa sävyssä. Mikäli tutkimuskysymyksen esittäminen lähtee liikkeelle ongelmannäkökulmasta, saattaa se sävyttää koko tutkimusta ja sen tuloksia. Aineistoa kerätessä tulee varmistaa, että haastateltavat tietävät osallistuvansa tutkimukseen. Tutkijalla on vastuu vallan käytöstä, koska tutkija tuottaa erilaisia ymmärtämis- ja suhtautumistapoja tutkimiinsa ilmiöihin, joiden vaikutus saattaa kestää pitkään. Jos otanta on suppeahko, pitää johtopäätöksiä tekemisessä olla varovainen. Vallan käyttöön sisältyy kysymys myös siitä, ketä tutkimus hyödyttää. (Viinamäki & Saari 2007, 19, 23, 27,28.)

Opinnäytetyössäni olen pyrkinyt noudattamaan hyvää tieteellistä käytäntöä ja siihen kuuluvia toimintatapoja. Tiedostan tutkimusmateriaalini ja rajaukseni aiheesta suppeaksi, enkä tee yleistäviä johtopäätöksiä. Sen sijaan pyrin lähde- ja tutkimusmateriaalin perusteella esittämään oman tulkintani. Olen ollut rehellinen ja haastattelutulokset on esitetty sellaisina kuin haastateltavat ovat antaneet ne,

johtopäätökset ovat omiani. Olen varmistanut, että haastateltavat tietävät kuka olen ja mihin haastattelun antia käytetään.

Olen perehtynyt aiheesta aiemmin tehtyihin tutkimuksiin ja kirjallisuuteen, opin-
näytetyön tekstissäni löytyy asianmukaiset viittaukset tutkimuksiin, sekä käyt-
tämääni kirjallisuuteen. Lähdeaineistoon olen suhtautunut puolueettomasti, en-
kä ole antanut valintoihini vaikuttaa tekijän sukupuolen, tutkimusorganisaation
tai muun ulkopuolisen seikan.

3. OPINNÄYTETYÖN TOTEUTUS

3.1 Prosessin kuvaus ja aikataulut

Opinnäytetyöni aloitin tutustumalla ja keräämällä aihetta koskeviin teoriakirjallisuuteen, kirjallisuuteen ja artikkeleihin talvella 2017. Opinnäytetyön suunnitelman hyväksyttäessä aloin koota ja rajata teoriakirjallisuutta ja aihetta koskevia teoksia tarkemmin, löytäen juuri sen olennaisen tiedon sosiaalipedagogisesta toimintatavasta ja miten sitä käytetään ohjauksen ja kasvatuksen nuorana varhaiskasvatuksessa ja nuorisotyössä.

Etenin etsien kirjallisuutta tutkimuskysymykset mielessäni.

Kävin loppuvaiheessa sähköpostikirjeenvaihtoa kahden asiantuntijan kanssa, toinen nuorisotyön tekijä ja toinen lastentarhanopettaja, tavoitteenani saada konkreettista vastinetta tutkimuskysymyksiin teorialle ja kirjallisuudelle. Kysyin henkilökohtaisesti ennen sähköpostikyselyjä henkilöiltä, haluavatko antaa vastauksia ja mihin sähköpostikirjeenvaihdon tietoja tullaan käyttämään. Sähköpostikirjeenvaihdot ovat itsessään jo valmiiksi litteroitua, jolloin riitti vain tulostus kirjeenvaihdoista. Viimeistelin työni pohdintaa ja loppu tulemaa keväällä 2019.

3.2 Aineiston hankinnan toteutus

Opinnäytetyön tutkimuskysymykset viitoittivat teoriakirjallisuuden ja kirjallisuuden laajaa tarjontaa ja haastetta rajata ja löytää se olennainen tieto. Aineisto koostui viimeisimmistä luetettavista julkaisuista ja alan teoriakirjallisuudesta. Opinnäytetyössäni jaetut teemat viitoittivat ja rajasivat kirjallisuutta, jotka käsitelivät sosiaalipedagogisia suuntaviivoja ja yleistä sosiaalipedagogiikkaa. Haastavampaa oli löytää juuri se olennainen tieto ja sosiaalipedagogiselta kannalta kirjoitettua tietoa varhaiskasvatuksessa.

3.3 Aineiston analyysin toteutus

Opinnäytetyön aineiston analyysin lähtökohtana on löytää vastauksia tutkimuskysymyksiin, olennaisen asian erottaminen, asian syvälinen ymmärtäminen ja tutkimuksen luotettavuuden todentaminen. Analyysi on sidottuna tutkittavaan asiaan, tutkimuskysymyksiin sekä keruutapaan. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2018.)

Opinnäytetyön analyysi tulkitsee tutkimuksen aineistoa ja sen tehtävänä on järjestellä, jäsentää ja tiivistää aineistosta olennainen asia. Aineiston teemoihin jakaminen selkiyttää analyysin tekemistä. Oikotietä analyysissä ei ole, vaan lähtökohtana on tutkijan ajattelu. Analyysi etenee aineiston lukemisella ja reflektoinnilla ja lukemisen aikana tehdään oivalluksia. Tavoitteena on todella perehtyä aineistoon ja ymmärtää aineiston todellinen sisältö. Lukemisen tavoitteena on löytää aineistosta kiinnostavia asioita tutkimustehtävän ja tutkimuksen tarkoituksen kannalta. Usein aineiston lukemista ja alustavaa analyysia ohjaa oma esiyymmärrys ja tutkimustehtävä. Opinnäytetyön tekijä voi lisätä aineistoon haastatteluista tekemiään havaintoja. (Kajaanin ammattikorkeakoulu 2018.)

Teorialähtöisessä sisällönanalyysissä aikaisempi tieto ohjaa aineiston analyysia. Lähtökohdiltaan teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla, keskeistä on se, poimiiko tutkija alkuperäisestä aineistosta asioita tai ilmauksia alun alkaenkaan tietyn ”teorian” mukaan vai lähestyykö hän aineistoa sen omilla ehdoilla ja vasta analyysin edetessä pakottaa sen tiettyyn sopivaksi katsoomaansa ”teoriaan.” (Tuomi, Sarajärvi 2018, 133.)

Sisällönanalyysissä on tarkoitus tiivistäen tarkastella tutkimuksissa olevaa tietoa, joka on laadullisen tutkimuksen perusanalyysimenetelmä. Tämä voi olla yksittäinen metodi tai laajemmin ymmärrettävä analyysikokonaisuuksien teoreettinen kehys. Sisällönanalyysissä erotetaan tutkimusaineistosta samanlaisuuksia ja eroavaisuuksia, pyritään tekemään hajanaisesta aineistosta selkeää ja yhtenäistä informaatiota, jotta tulkinta ja johtopäätösten muodostaminen on mahdollista ja selkeää. (Tuomi, Sarajärvi 2018, 117, 122, 143, 144, 145.)

Lähdin rakentamaan opinnäytetyötä teemojen avulla, etsien olennaista tietoa ja teoriaa sosiaalipedagogiasta, varhaiskasvatuksesta ja nuorisotyöstä. Sähköpostikirjeenvaihdosta poimin viitteitä osioon ja pohdintaan. Tutkimuskysymyksiin lähdin etsimään vastausta kirjallisuudesta ja asiantuntija kyselyiden avulla sähköpostikirjeenvaihtona, saaden tarttumapintaa teoriaan. Analysoimiseen käytin sisällönanalyysia, jonka toteutin jokaisen tutkimuskysymysten kohdalla erillisinä prosesseina. Pyrin löytämään aineistosta jonkinlaista tyypillistä kertomusta eli tyyppikertomusta, jolloin teoria saa vastinetta asiantuntijoiden vastauksista.

Ennen analyysia perehdyin sähköpostikirjeenvaihdon sisältöön huolella. Sähköpostikirjeenvaihdon litterointia ei erikseen tarvinnut, koska sähköpostiviesti on jo valmiiksi litteroitua tekstiä itsessään. Otin sähköpostikirjeenvaihdoista saamistani kysymysten vastauksista viittauksia siltä osin kuin ne vastasivat tutkimuskysymykseen ja teemaan.

4. SOSIAALIPEDAGOGINEN KASVATUS JA OHJAUS VARHAISKASVATUKSESSA

4.1 Sosiaalipedagoginen näkemys varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatus on lapsen suunnitelmallinen ja tavoitteellinen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuus, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. (Varhaiskasvatustalaki 540/2018, varhaiskasvatuksen tavoitteet.)

Varhaiskasvatuksessa Kurjen (2001, 122, 132.) mukaan lastentarhanopettajana työskentelevällä sosionomilla on sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatustyöhön. Sosiaalipedagogiikassa ei ole yhtä kaavaa, vaan se on ajattelun väline, jolloin toiminta ja teoria ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Sosiaalipedagogisen kasvatustyön tavoitteena on yksilön sosialisoinnin tukeminen, ihmisten hyvinvoinnista huolehtiminen sekä sosiaalisten ongelmien ennalta ehkäiseminen. Sosiaalipedagogiselle kasvatustyölle sopivia menetelmiä ovat erilaiset toiminnalliset, elämykselliset ja osallistavat menetelmät, ryhmätyö eri muotoineen, yhteisökasvatus niiden joukossa. (Kurki 2001, 123.) Varhaiskasvatuksessa ohjaajan ja kasvattajan rooli, on opettaa lasta oppimaan ja toimimaan yhdessä ja yksilönä, käsittäen intensiivistä kasvatusta lastenkulttuuriin ja kulttuuriimme.

Sosiaalipedagoginen työ määrittelee pedagogiset menetelmänsä sekä oman perinteensä kautta kuin myös arvioiden yleisen kasvatustieteen menetelmien sosiaalipedagogista sovellettavuutta. Varhaiskasvatuksessa tämä sovelletaan pedagogiaan siten, että sosiaalipedagoginen ohjaus ja kasvatus on toiminnallista ja varhaiskasvatus lähtee toimimaan lapselle ominaisista toimintatavoista, kuten leikistä, tutkimisesta, liikkumisesta ja taiteellisesta kokemisesta ja kokeemuksesta sekä elämyksellisyydestä.

Sosiaalipedagogiikka on kokonaisvaltainen ajattelutapa, josta ei kuitenkaan voi vain ottaa maustetta varhaiskasvatukseen, vaan siihen on sitouduttava kokonaisvaltaisesti. Ei ole siis olemassa erillisiä sosiaalipedagogisia menetelmiä ja tekniikkoja, vaan kaikki sellaiset menetelmät sopivat, jotka nousevat sosiaalipe-

dagogiikan perusajatuksista, eli tukevat lasten osallistumista, omia valintoja, arvokkuutta ja sosiaalisuutta. (Kurki 2001, 133.)

4.2 Varhaiskasvatuslaki

Päivähoitoa säätelevät erilaiset lait ja määräykset (esim. YK:n lapsen oikeuksien sopimus, perusoikeussäännökset sekä muu kansallinen lainsäädäntö) sekä nykyisin yhä enemmän poliittiset ja sosiaalipoliittiset ratkaisut. Päivähoidolle on asetettu valtakunnallinen tavoiteohjelma, jossa voimakkaasti korostetaan kodin ja päivähoidon yhteistyötä. (Peltonen 2004, 30.)

1.9.2018 voimaan tulleen lain myötä varhaiskasvatus on entistä vahvemmin osa suomalaista kasvatusta ja koulutusjärjestelmää. Uusi varhaiskasvatuslaki vahvistaa pedagogiikkaa ja varhaiskasvatuksen laatua nostamalla päiväkotien henkilöstön koulutustasoa ja selkiyttämällä tehtävänimikkeitä. Päiväkotien henkilöstön erilaiset koulutustaustat tuottavat erilaista osaamista. Laissa säädetään päiväkodissa työskentelevän henkilöstön kelpoisuusvaatimukset varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan, varhaiskasvatuksen sosionomin, varhaiskasvatuksen lastenhoitajan ja päiväkodin johtajan tehtäviin. Jatkossa koulutuksen mukainen osaaminen hyödynnetään varhaiskasvatuksessa aiempaa tarkoituksenmukaisemmin, kun uudet kelpoisuusvaatimusten mukaiset tehtävänimikkeet otetaan käyttöön. (Opetusalan ammattijärjestö 2018.)

Varhaiskasvatuksen määritelmänä, varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetuksen ja hoidon muodostama kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. (Varhaiskasvatuslaki, varhaiskasvatuksen määritelmä, 2 § 01.09.2018/540). Sosiaalipedagogiikka on luonteeltaan toimintatiede, ajattelun ja toiminnan viitekehys, ja kasvatustoiminta, jolla sosiaalista kasvua tuetaan elämänsä eri vaiheissa, joka ikä kautena. (Nivala & Ryyänen 2017, 75.)

Varhaiskasvatuksen tavoitteet 3 §:ssa, laissa tarkoitettuna varhaiskasvatuksen tavoitteena on edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia sekä tukea lapsen oppimisen

edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista. Toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset. Varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö. Turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä. Antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa. Tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä. Kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen. Varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin. Toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä. (Varhaiskasvatuslaki, 3 § yleiset säädökset, 01.09.2018/540). Sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja työotteessa toteutuvat nämä periaatteet, itseapuun ohjaus, yhteisön tai yksilön itsekasvatuspotentiaalin vahvistaminen, dialogisuus/vuorovaikutus, ylisukupolven ajattelutapa, kriittinen tiedostuneisuus, osallistuminen, osallisuus, toiminnallisuus ja elämyksellisyys.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan yhteistyössä henkilöstön ja lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa. Sen laatimiseen osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt. Päiväkodeissa sen laatimisesta vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. (Varhaiskasvatuslaki, 23 § Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, 01.09.2018/540) Sosiaalipedagoginen lähestymistapa etsii

ratkaisua mahdollisiin sosiaalisiin ja toiminnallisiin ongelmiin. Tehtävänä on sosiaalisen ympäristön parantaminen niin, että jokaiselle annetaan mahdollisuus elää omalla yksilöllisellä tavallaan, kokien osallisuutta ja yhteisöllisyyttä. Tavoitteena on luoda edellytyksiä parantaa elämänlaatua ja lisätä merkityksellisyyttä. (Ranne, Sankari, Rouhiainen- Valo, & Ruusunen 2005, 45.)

Kelpoisuusvaatimuksena varhaiskasvatuksen sosionomin tehtäviin on vähintään sosiaali- ja terveystieteiden ammattikorkeakoulututkinto, johon sisältyvät varhaiskasvatukseen ja sosiaalipedagogiikkaan suuntautuneet vähintään 60 opintopisteen laajuiset opinnot, joista voidaan säätää tarkemmin valtioneuvoston asetuksella tai sosionomin tutkinto, jota on täydennetty mainituilla opinnoilla. (Varhaiskasvatusturvelaki, henkilöstö ja kelpoisuusvaatimukset, 27 § Varhaiskasvatuksen sosionomi.) Lasten kasvatusta ja ohjausta ajatellen, sosiaalipedagoginen kasvatustapa ja ohjaus, pyrkii lapsen sosiaaliseen kehitykseen, mikä tarkoittaa toisten kanssa ja erilaisissa yhteisöissä elämisessä tarvittavien valmiuksien kehittämistä ja nykyisin perheen ja kodin tehtävää yhteistyötä. Nyt uudistetun varhaiskasvatusturvelaissa keskeistä on nykyistä selkeämmin määritellä, mitä pedagoginen varhaiskasvatustapa tarkoittaa ja tarjoaa, ja kuinka sosionomin tuomaa sosiaalipedagogiikkaa hyödynnetään ja fokusoidaan.

Lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa lapsen mielipide ja toivomukset on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla (Varhaiskasvatusturvela, suunnitelman laatiminen, 7 b § 01.09.2018/580). Sosiaalipedagogiseen työhön luetaan ihmisen koko elämänsä ajan, jolloin työote ja ajattelu pitää soveltaa kehityksen mukaan. Käytännön työssä sosiaalipedagoginen viitekehys näyttäytyy yhteisöllisenä pedagogiikkana, missä korostuvat sosiaalisen ympäristön, kuten erilaisten yhteisöjen merkitykset yksilön itsetunnon, sosiaalisen kasvun ja identiteetin tukemisessa. Sosiaalipedagogisella työotteella toimiminen mahdollistaa yksilön arjen tukemisen ja siinä rinnalla kulkemisen. (Ranne, ym. 2005, 45.)

Lasten osallisuus on kirjattu mm. YK:n lasten oikeuksien sopimukseen, valtakunnallisen varhaiskasvatusturvela suunnitelman perusteisiin sekä uudistuneeseen lastensuojelulakiin.

Lapsille ja heidän vanhemmilleen on toimintayksiköissä järjestettävä säännöllisesti mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin. (Varhaiskasvatuslaki, 20 § Osallisuus ja vaikuttaminen, 01.09.2018 520/2018) Varhaiskasvatuksen asema on muuttunut asenteiden ja periaatteiden tasolla, tämä näkyy siinä, että lapsi on noussut uudella tavalla varhaiskasvatuksen keskiöön. Vanhempien oikeus saada lapselleen päivähoitopaikka ja tukea kotikasvatukseen on varhaiskasvatuslain myötä muuttunut *lapsen oikeudeksi saada korkeatasoista varhaiskasvatusta*, joka tukee kasvua, kehitystä ja oppimista. (Koivula, Siippanen & Eerola - Pennanen 2017, 10.) Osallisuus on toimijuutta, joka toteutuu sosiaalisissa vuorovaikutussuhteissa. Osallisuus on kaikkien osapuolten, lasten ja aikuisten mahdollisuus vaikuttaa aidosti omaan ja yhteiseen yhdessäoloon ja toimintaan, edellyttäen kuulluksi tulemistä ja muiden kuuntelemista. Ikätason huomioiminen, onko lapsella riittävästi tietoa aiheesta, tilanteesta ja ympäristöstä luo edellytykset onnistuneeseen osallisuuteen. (Turja & Vuorisalo 2017, 48.)

4.3 Sosiaalipedagogiikka varhaiskasvatuksen kirjallisuudessa

Sosiaalipedagogiikan vahvaa tulemistä enteiltiin teoksessa Päivähoidosta varhaiskasvatukseen (2007), jonka mukaan Elämän ilmiöiden yhä nopeutuvassa muutoksissa ja monimuotoisuudessa kasvatustyölle tarvitaan aikaisempaa laajempaa viitekehystä, mikä edellyttää monipuolista teoreettista tietämystä paitsi lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta, niin myös ympäröivästä yhteiskunnasta ja vanhempien asiantuntijuuden arvioinnista ja yhteistyöstä. (Hujala, Puroila, Parrila & Nivala 2007, 102.)

Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelmia on perinteisesti luonnehtinut jako sosiaalipedagogisiin ja anglosaksisiin opetussuunnitelmiin. Jälkimmäinen on ollut vahvasti osa suomalaista varhaiskasvatusta. Erot näiden välillä ilmenevät erityisesti tavoitteiden ja arvojen tasolla: anglosaksiset opetussuunnitelmat korostavat kouluvalmiutta ja oppimistavoitteiden asettamista lapsille, kun taas sosiaalipedagogiset opetussuunnitelmat edustavat kokonaisvaltaisempaa lapsen kehitykseen liittyvää näkökulmaa, jonka päämääränä on punoa yhteen kasvatus,

hoiva ja oppimissisällöt, hyödyntäen muun muassa leikkiä toimintamuotona. (Salminen Poikonen, 2017, 58.)

Varhaiskasvatuksen opetussuunnitelman 2018 tehdyt uudistukset, kohdistuvat sosiaalipedagogisen perinteiden lisääntyvän varhaiskasvatuksessa ja näin ollen tilan antamista lapsilähtöisyydelle, hoivalle ja leikille, pyrkimään höllentämään varhaiskasvatuksen koulumaistumista liian aikaisin.

Päiväkodissa kasvattajan ja lasten välinen vuorovaikutus on osa institutionaalista varhaiskasvatusta, jossa aikuisen toiminta määräytyy erityisesti hänen ammatillisen ja pedagogisen roolinsa kautta (Salminen 2017, 163). Näin ollen varhaiskasvatuksessa sosiaalipedagogiikalla tarkoitetaan kasvatusajattelua ja –toimintaa, sellaista missä huomio kiinnittyy kasvatuksen yhteisölliseen luonteeseen sekä yhteisön tarjoamiin kasvatuksellisiin mahdollisuuksiin. Sosiaalipedagogisesti virittäytyneessä varhaiskasvatus työssä, keskitytään jokaisen persoonan, niin lapsen kuin hänen perheenjäsentensä mahdollisuuksiin ja yhteisten toimintatapojen löytämiseen ja niiden arvostamiseen.

Teoreettisesti hallittu varhaiskasvatustyö edellyttää laaja-alaista tiedon struktuurin sekä filosofisten ja eettisten perusteiden hallintaa, eli käytännössä tämä merkitsee sitä, että varhaiskasvattaja kykenee erittelemään, mihin hänen oma toimintansa sekä sisältöalueita ja menetelmiä koskevat valintansa perustuvat. (Hujala yms. 2007, 109.) Ja taas Kurjen (2001) tekstiin viitaten, lastentarhanopettajana työskentelevällä sosionomilla on sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatustyöhön. Sosiaalipedagogiikassa ei ole yhtä kaavaa, vaan se on ajattelun väline, jolloin toiminta ja teoria ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa keskenään. Sosiaalipedagogisen kasvatustyön tavoitteena on yksilön sosialisoinnin tukeminen, ihmisten hyvinvoinnista huolehtiminen sekä sosiaalisten ongelmien ennaltaehkäiseminen. (Kurki 2001, 122, 132.)

Olisi kuitenkin mustavalkoista ajatella, että kasvattajat olisivat puhtaasti lapsilähtöisiä tai opettajajohtoisia, sillä useimmiten kasvattajat hyödyntävät työssään kummankin tyyppisiä käytäntöjä, kuten erilaiset lapsiryhmät voivat vaatia erilaisten käytäntöjen hyödyntämistä. Pedagogiikassa kuin pedagogikassa yhdistyvät

kasvattajan tieto lasten kasvusta ja kehityksestä sekä tilannetietoisuus ja herkkyys vuorovaikutuksessa erilaisten yksilöiden kanssa. (Salminen 2017,168.)

Pedagogisen suhteen laatu on varhaiskasvatuksen sosiaalipedagogiikan olennainen kysymys, eli ei ole olemassa mitään erillisiä sosiaalipedagogisia menetelmiä ja tekniikoita, vaan kaikki sellaiset menetelmät sopivat, jotka nousevat sosiaalipedagogiikan perusajatuksista, eli tukevat lasten osallistumista, omia valintoja, arvokkuutta ja sosiaalisuutta. Yhteistyö vanhempien kanssa perustuu samoihin periaatteisiin. (Kurki 2001,133.)

Sosiaalipedagogiikka on varhaiskasvatuksen kokonaisvaltainen viitekehys ja pedagogisesti taitava kasvattaja osaa soveltaa ja ymmärtää lastentarhanopettajan ammatilliseen osaamiseen kuuluvaa kokonaisvaltaista pedagogista tietoutta ja sen välittämistä kasvatuksen käytäntöihin. (Salminen, 2017 169.)

4.4 Varhaiskasvatusasiantuntijan näkemys

Kyselin parilla kysymyksellä sähköpostitse varhaiskasvatuksen sosionomia (Ito)a. Tarkoituksena oli saada kysymyksien avulla tarttumapintaa ja konkreettista näkemystä teorialle. Peilasin teemaa kevyesti Juha Hämäläisen & Leena Kurjen teokseen, *Sosiaalipedagogiikka*, 1997.

Sosiaalipedagogisen ajattelun ja toiminnan lähtökohtina on itseymmärrys, joka rakentuu erilaisista ja keskenään kilpailevista tulkinnoista, jotka koskevat sen teoreettisia lähtökohtia ja luonnetta oppi-, koulutus-, työ- ja tutkimusalana. Tämä on ihanne, jossa teorialla ja käytännöllä on toisiaan hedelmöittävä vuorovaikutus. (Hämäläinen & Kurki 1997, 10- 11.)

Asiantuntijan näkemys kysymykseen sosiaalipedagogisesta työotteesta, että ” *Sosiaalipedagoginen ajattelu ja työote näkyvät mielestäni työskentelyssäni päivittäin monellakin tasolla.*” Varhaiskasvatuksessa nähdään lapsi yksilönä, joka on hyvin riippuvainen perheestään, kasvuympäristöstään ja lähiyhteisönsä tapahtumista. Sosiaalipedagogisen viitekehysten ja ajattelun mukaan, varhaiskasvatuksen henkilöstön tulisi nähdä ja tunnistaa lapsen tarpeet ja tarpeen mu-

kaan puuttua mahdollisimman varhaisessa vaiheessa havaittuihin ongelmiin. Asiantuntija näki asian samoin, *”Näen lapset yksilöinä ja minun tehtäväni varhaiskasvattajana on tukea heidän persoonallisuuttaan sekä hyödyntää kunkin lapsen omia vahvuuksia jokapäiväisessä arjessa.”*

Sosiaalipedagoginen kasvatus ja ohjaus näkyy myös kasvattajan kykynä nostaa esiin ja tukea onnistumisen kokemuksia päivittäisessä arjessa, niin lapsen kuin perheen parissa tapahtuvassa toiminnassa. Asiantuntijan mukaan, *”Näen lapset aktiivisina toimijoina ja olen aidosti kiinnostunut heidän asioistaan ja arvostan heitä ja heidän perheitään / läheisiään.”* Tämän päivän varhaiskasvatus juurikin perään kuuluttaa perheiden kanssa tehtävää tiivistä yhteistyötä ja ohjata vanhempia kasvatustyössä. Jotta kyetään tukemaan vanhempia ja huoltajia, pitää varhaiskasvattajan ymmärtää perheiden sisäisen ja ulkoisen sosiaalisen tilanteen ja heidän resurssit, sosiaalipedagogista silmää. “Sosiaalisen” ja “pedagogisen” yhdistävä käsite. Sosiaalinen ja pedagoginen näkökulma ihmiseen, yhteiskuntaan, sosiaalisiin ongelmiin ja niiden ratkaisemiseen kohtaavat sosiaalipedagogisessa ajattelussa ja toiminnassa. (Hämäläinen & Kurki 1997, 15.)

Sosiaalipedagogisesta ajattelusta kumpuava kasvatus ja ohjaus varhaiskasvatuksessa, varhaiskasvattajan tulee edistää ja ennen kaikkea kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja toisten lasten ja aikuisten kanssa, kuten asiantuntija myös virkkoi, *”vahvistan me-henkeä päiväkotiryhmässä ja annan jokaiselle lapselle mahdollisuuden saada äänensä kuuluviin esim. erilaisia toiminnallisia työtapoja käyttäen. Jokaisella lapsella on oikeus kuulua ryhmään tasavertaisena jäsenenä.”*

Onko tämän päivän varhaiskasvatus sosiaalipedagogisesti virittäytyneempi, on vastaus kyllä, koska uuden valtakunnallisen vasun myötä, varhaiskasvatuksessa painotetaan yhä enemmän lasten ja perheiden osallisuutta. Asiantuntijan mukaan, tämä velvoittaa VASU:ssa eli varhaiskasvatussuunnitelmassa, *”varhaiskasvattaja toimimaan yhteisten perusteiden mukaan, joka myös lisää lasten ja perheiden tasa-arvoista asemaa kaikkialla Suomessa.”* Hämäläisen & Kurjen mukaan, sosiaalipedagogiikka syntyi pyrkimyksistä ehkäistä ja lievittää sosiaali-

sia ongelmia, erityisesti perheen kasvatuskyyvyn heikkenemisestä aiheutuvia konflikteja. (Hämäläinen & Kurki 1997, 11.)

5. SOSIAALIPEDAGOGINEN KASVATUS JA OHJAUS NUORISOTYÖSSÄ

5.1 Sosiaalipedagoginen näkemys nuorisotyössä

Nuorisotyössä ohjaajan rooli on enemmän vierellä kulkija ja nuoren minän vahvistaminen ja jo opitun terävöittäminen. Annetaan heidän toimia itsenäisesti, mutta olemalla ohjaajana ja aikuisena, kun he sitä tarvitsevat. Nuorisotyö on käytäntö, jonka tarkoituksena on tehdä nuoret näkyviksi yhteiskunnassa omine tarpeineen ja näkemyksineen. Nuorisokysymyksen näkökulmasta nuorisotyö on interventio, joka on suoraan kytköksissä nuorten asemaan yhteiskunnassa. (Hoikkala & Kuivakangas 2017, 37.)

Aina on pyritty toisin näkemiseen ja toisin tekemiseen, sosiaalipedagoginen ohjaus ja kasvatusta pyrkii ylittämään vakiintuneita rajoja koulutuksen, kulttuuriryön ja sosiaalisen työn perspektiivin välillä. Sosiaalipedagogisen ajattelun avulla pyritään myös tunnistamaan uudenlaisia syrjäytymisen käytäntöjä, jotka muuttuvat jatkuvasti ajankohdan ja yhteiskuntien muuttuessa. (Filander 2007, 91.)

Sosiaalipedagogiikka on ajattelun ja toiminnan viitekehys, jossa sosiaalinen ja kasvatuksellinen näkökulma yhdistyvät. Keskeistä on erilaisten sosiaalisten ongelmien näkeminen ihmisen ja yhteisön suhteeseen ja suhteen muuttumiseen liittyvinä konflikteina, joista esimerkiksi syrjäytyminen voi johtua. (Nivala & Ryyänen 2017, 75.)

Kirjassa Nuorisokasvatuksen teoria -perusteita ja puheenvuoroja (Nivala & Saastamoinen 2010, 171.), Juha Hämäläisen mukaan nuorisokasvatuksen teoreettinen itseymmärrys on pedagoginen ja että pedagogialla tarkoitetaan yleisesti oppia ihmisen kasvatuksesta. Mikä tekee siitä sosiaalipedagogista työkentelyä? Karkeasti luokitellen voidaan puhua sanan sosiaalinen kolmesta päämerkityksestä: 1) yhteiskuntaa koskeva, 2) yhteisöllistä vuorovaikutusta koskeva ja 3) avun tarpeessa olevien ihmisten auttamista koskeva. Tämä kaikki on myös nuorisolain tavoite.

5.2 Nuorisolaki ja sen tarkoitus

Nuorisolain tulee edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa, tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista, tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa, edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista; sekä parantaa nuorten kasvu- ja elin oloja. Tavoitteen toteuttamisessa lähtökohtina ovat mm. yhteisvastuu, kulttuurien moninaisuus ja kansainvälisyys, kestävä kehitys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen ja monialainen yhteistyö. (Nuorisolaki, 2 § yleiset säännökset, 21.12.2016/1285) Nuorisotyöllä ja nuorisokasvatuksella ja siinä toimivilla ohjaajilla, on keskiössään nuorena olemisen vahvistaminen ja kasvun tukeminen. Nuoren yksilöllinen kohtaaminen ja työskentely nuorisoryhmän kanssa ovat nuorisokasvatuksen kaksi perusmuotoa. Näiden lisäksi voidaan puhua kasvatuksellisessa tarkoituksessa tapahtuvasta yhteisöllisestä, yhteiskunnallisesta ja kulttuurisesta vaikuttamisesta, epäsuorasta kasvatuksesta. (Hämäläinen 2010, 174.)

Sosiaalipedagogisessa nuorisotyössä työ ei kohdistu vain yksilöihin vaan myös nuorten toimintaympäristöihin ja elämänolosuhteisiin, nuorisotyössä tarvitaan sosiaalisen innostamisen projekteja ja voimavarakeskeistä työtä, joilla edistetään ihmisten integroitumista ja toimintakykyisyyttä, suomalaisen yhteiskunnan ja kulttuurin erityispiirteiden tunnistamista ja sen pohjalta rakennettavien oikeanlaisten tukimuotojen löytämistä. (Filander 2007, 96.)

Nuorisotyönlain määritelmässä, nuorisotyötä on nuorten kasvun, itsenäistymisen ja osallisuuden tukemista yhteiskunnassa, nuorisopolitiikalla nuorten kasvu- ja elin olojen sekä sukupolvien välisen vuorovaikutuksen parantamista ja tukea nuorisotoiminnalla nuorten omaehtoista toimintaa. (Nuorisolaki, 3 § nuorisolain määritelmät, 21.12.2016/1285) Sosiaalipedagogisen toiminnan tavoitteina ovat integraatio ja emansipaatio, eli yhteiskuntaan kiinnittymistä ja oman paikan löytämistä yhteiskunnassa, emansipaatioissa puolestaan prosessista, jonka päämäärää voi kuvata yhteisvastuulliseksi vapaudeksi, kykyä ja halua olla itsenäisesti ajatteleva ja toimiva nuori sekä mahdollisuuksia, kykyä ja halua organisoi-

tua toimimaan yhdessä muiden kanssa. (Nivala, Ryyänen 2017, 82.) Työn tavoitteena ei saa olla integraatio, joka sopeuttaa "koneen osiksi", vaan työ, joka auttaa ihmisiä mielekkään elämän rakentamisessa. (Filander 2007, 97.)

Etsivän nuorisotyön tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa oleva nuori ja auttaa häntä sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään hänen kasvuun, itsenäistymistään, osallisuuttaan yhteiskuntaan ja muuta elämönhallintaansa sekä pääsyään koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivä nuorisotyö perustuu nuoren vapaaehtoisuuteen ja nuoren kanssa tehtävään yhteistyöhön. (Nuorisolaki, 10 § Etsivä nuorisotyö, 21.12.2016/1285.) Nuorisotyöntekijät eivät esimerkiksi halua tulla sosiaalityön syömiksi tai koululaitoksen määrittelemiksi. Nuorisotyöntekijät toimivat erilaisissa kasvun ja kasvatuksen "kolmansissa tiloissa" - kulttuurisen harrastamisen, kasvun, puuhastelun ja yhteiskunnallisten liikkeiden epämuodollisissa siirtymätiloissa. (Filander 2007, 91.) Yhtä paikkaa, yhtä normaalielämäntapaa ja yhtä identiteettiä ei enää ole, vaan nuorelle on tarjolla vaihtoehtojen kirjo, jonka edessä hän voi kokea ahdistusta etsiessään itseään ja omaa kiinnittymiskohtaansa yhteiskuntaan. Siksi on tärkeää etsiä ja tukea niitä valmiuksia, joiden avulla he voivat rakentaa tulevaisuutta. Sosiaalipedagogiikan erityisenä tehtävänä on tarjota nuorille tukea heidän kohtaamisensa monissa siirtymävaiheissa ja konflikteissa sekä auttaa heitä selviytymään mahdollisista ongelmista. (Nivala & Ryyänen 2017, 85.)

Nuorten mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa nuorisovaltuustossa tai vastaavassa nuorten vaikuttajaryhmässä säädetään kuntalain (410/2015) 26 §:ssä. Sen lisäksi, mitä tässä laissa tai muualla laissa säädetään, kunnan ja valtion viranomaisen tulee tarjota ja järjestää nuorille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn tai heitä tulee muutoin kuulla mainituissa asioissa. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevissa asioissa. (Nuorisolaki, Nuorten osallistuminen, vaikuttaminen ja kuuleminen, 24 § (21.12.2016/1303). Elämönhallinnan sosiaalipedagogisessa tukemisessa on tavoitteena, että nuoret voisivat toteuttaa inhimillistä arvokkuutta ja inhimillisiä tarpeita sen eri muodoissa, olivatpa ne sosiaalista arvostusta, itsensä toteuttamista, on siinä kyse nuoren elämänlaadusta. (Vilppola 2007, 52.) Nuorisokysymys nuorisotyössä kiinnittää

huomiota erityisesti nuorten yhteiskunnalliseen asemaan, nuorten omiin pyrkimyksiin ja toiveisiin sekä nuoruuden elämiseen yhdessä muiden kanssa. Nuorisotyö on käytäntö, jonka tarkoitus on auttaa ja tehdä nuoret näkyviksi yhteiskunnassa omine tarpeineen ja näkemyksineen. Integraatiota ja emansipaatiota. (Nieminen & Honkatukia 2017, 37.)

5.3 Sosiaalipedagogiikka nuorisotyön kirjallisuudessa

Monissa maissa on olemassa erityinen sosiaalipedagoginen ammattikunta, mutta Suomessa alaa on kehitetty siitä lähtökohdasta, että sosiaalipedagoginen ajattelu voi olla monien sosiaali- ja kasvatustieteiden ammattilaisten työorientaation perustana. Nuorisosalalla on tunnistettavissa monissa työmuodoissa ja toimintaympäristöissä sellaisia piirteitä, joita voi pitää sosiaalipedagogisina. Jos nuorisosalan työlle rakennetaan sosiaalipedagogista viitekehystä, voi työntekijä saada toiminnalleen teoreettisen perustan, jonka avulla on helpompi ymmärtää työssä kohdattavia ilmiöitä, jäsentää työn tavoitteita ja kehittää toimintatapoja. (Nivala & Ryyänen 2017, 75.) Sosiaalipedagogiikassa tavoitteeksi voi yleisellä tasolla määritellä ihmisten hyvän elämän edellytyksen edistämisen kasvatuksellisesti. (Nivala & Ryyänen 2017, 77)

Nuorisotyön ja nuorisokysymyksen keskeinen sisältö on käsitys nuorisosta omana erityisenä väestöryhmänään. Kiinnitetään huomiota nuorten yhteiskunnalliseen asemaan, heidän omiin pyrkimyksiin ja toiveisiin. Nuorisotyön tulisi vastata vapaa-ajan toiminnan haasteisiin, nuorisjärjestöjen ja liikkeiden edistämiseen heidän vapaaehtoisuutta puoltaen, joka edistää hyvinvointia ja yhteisöllisyyttä. Sosiaalisen näkökulmaan nuorisotyössä perustuu yksilötyöhön ja ratkoo sosiaalisia ongelmia. (Nieminen & Honkatukia 2017, 37.)

Koska suomalaisten elämää leimaavat erityisesti elämänhallinnan ongelmat ja toimivien elämisen mallien puuttuminen. Nyky-yhteiskunnassa tarvitaan laajalaisen ja kokonaisvaltaisen näkemyksen kehittämistä sosiaalisiin ongelmiin sosiaalipedagogisen työn lähtökohdista. Tämä näkyy erityisesti nuorten irrallisuudessa, nuorilla on vaikeuksia löytää elämäänsä tukipuita, joiden varassa voisi kasvaa tasapainoiseksi ihmiseksi. Ei enää riitä, että sopeutuu perinteisiin

kodin ja koulun normeihin, jotka aiemmin antoivat elämälle tarkoituksen ja merkityksen. Nykyisin yksilön on pystyttävä myös erottautumaan muista ja kehittymään uudella tavalla minuksi; Hänellä on oltava tarvittavaa elämisen kykyä ja taitoa. Tässäkin sosiaalipedagoginen ajattelu vastaa nuorisotyössä, jonka työntekijät ovat eräänlaisia toisinkasvattavia, tukemassa ohjauksella ja kasvatuksella arvo perustaa, johon liittyy sosiaalisuutta, osallisuutta ja vastuunottoa yhteisistä asioista. (Filander 2007, 96, 106.)

Nuoruus on sekä integraation että emansipaation kannalta erityinen ikävaihe. Tässä kasvun ja kehityksen vaiheessa, on luontaista pyrkiä irrottautumaan vanhemmistaan, muodostamaan oman itsenäisen identiteetin ja maailmankuvan, löytämään ominaisesti omat näkökulmat maailmaan, omat ajatukset ja ideologiat. Nuorisotyössäkin kasvatuksessa nuorten luontaiselle vapauden pyrkimykselle tulee antaa tilaa, ja nähdä heidät kasvatuksessa vastaanottajan sijaan toimijoina, uutta luovina kumppaneina. (Nivala & Ryyänen 2016, 85.)

Sosiaalipedagoginen ajattelu ja miten ohjaat ja kasvatat nuorisotyössä, on työntekijälle tärkeää tiedostaa ja ymmärtää laaja-alaisesti muuttuvaa yhteiskuntaamme ja sen murroksia, jonka kaiken keskellä nuoret elävät. (Filander 2007, 114.) Monikulttuurisuus, kulttuurien yhteensulautumista, muuttuva yhteiskunta ja perhenormit, media, syrjäytyneisyys, rasismi. Näihin nuorisotyössä tänä päivänä tulee ja pitää kiinnittää huomiota, näin ollen pystytään tehokkaasti ja tuloksellisesti vastaamaan syrjäytymiseen ja nuorten osallisuuteen.

Ymmärtääkseen nuorta nuorisokasvattajan on ymmärrettävä itseään. Kasvatussuhteessa on kyettävä pistämään itsensä kokonaan peliin, antauduttava vuorovaikutukseen koko olemuksellaan. Ilman kasvattajan riittävää itsetuntemusta, persoonallista kypsyyttä tunnistaa sielullisia prosesseja, työ ei onnistu. (Hämäläinen 2010, 179.)

5.4 Nuorisotyön asiantuntijan näkemys

Oulun kaupungin linjaus on, että kaupungin nuorisotyöntekijöiden on oltava koulutukseltaan sosionomeja. Sosionomin ammatillisuus ja sosiaalipedagogisuus

pääsee tässä tapauksessa esiin ja oikeuksiinsa. Nuorisotyössä asiantuntijan mukaan, “nuorisotyön *olennaisena osana on syrjäytymisen ehkäisy, osallisuuden tukeminen ja nuorten elämänvaiheiden hallinta sekä vanhemmuuden tukeminen*”. Työotteella pyritään ehkäisemään ja lievittämään ongelmia pyrkimällä vaikuttamaan sekä ihmisten omien voimavarojen vahvistamiseen että sitä ympäröiviin olosuhteisiin. (Nivala & Ryyänen 2017, 75.)

Nuorisotyön moninaisuus ja laajuus toimia eri tahojen ja teemojen kanssa, kysyy nuorisotyöntekijän ammatillisuutta ja kykyä käsitellä aiheita, joita asiantuntijan mukaan on “*osallisuusryhmien vetäminen, jalkautuvassa, näppihaukka/pullo pois – keskusteluissa jne.*”. Nuorisotalalla, Nivalan & Ryyänen mukaan, on tunnistettavissa sen monissa työmuodoissa ja toimintaympäristöissä piirteitä, joita voi pitää sosiaalipedagogisina, vaikka työtä ei tietoisesti olisikaan sen pohjalta kehitetty. Käytännön toiminta voi olla luonteeltaan sosiaalipedagogista, riippumatta käytetäänkö yhteydessä sosiaalipedagogista käsitettä. (Nivala & Ryyänen 2017, 75.)

Sosiaalipedagoginen osaaminen ja toiminta on juurikin kohtaamisen taitoa, nuorisokulttuurien tuntemusta, erilaisuuden arvostamista ja sosiaalisten ongelmien tiedostamista ja ehkäisyä, mutta huomaako sosiaalipedagogista työtettä ja ajattelua tietoisesti käyttävänsä? Asiantuntija pohti että “*ei sitä tietoisesti ajattele eikä silleen ”huomaa*”.

Nuorisotyöntekijän ohjaus ja työote luovii ikätason mukaan. Iltapäivätoiminnan ohjauksessa lasten iät ovat 7- 9 vuotta, jolloin intensiivisempi ohjauksellisuus ja kasvatustulevat esiin työssä, tai kuten asiantuntija mainitsi osuvasti, “*perus yhteistyötaitojen opetus ja säännöt lapsille/ nuorille.*” Ohjeistetaan vielä arjen perus toiminnoissa, kuten käsien pesu, tai vuoron odottaminen, yleisten normien mukaista toimimista. Sosiaalipedagoginen käytännön työ voi yksinkertaistaen olla kasvatuksen kysymyksiä korostavaa ja sosiaalisen kehityksen tukemista painottavaa kasvatustyötä. (Nivala & Ryyänen 2017, 75.)

Ikätason laajuus nuorisotaloilla 7-17 vuoteen asti kysyy tiedostavaa, nokkelaa ja oivaltavaa vuorovaikutusta. Täytyy mennä ajatuksissa juuri sille ikätasolle omi-

naiselle vaiheelle, ja tiedostaa mitä siinä ikävaiheessa lapsessa/ nuoressa tapahtuu.

Onko nuorisotyö sosiaalipedagogisesti virittäytynyttä? Asiantuntija vahvisti tämän oitis, sosiaalipedagogiikkaa ”nostetaan *tietoisesti toimintasuunnitelmissa ja koulutuksissa esille ja pyrimme olemaan ”kartalla” miten nuoren tavoittaa ja kuinka töitä voi tehdä nuorten ”näköisesti”*. Hämäläisen mukaan, sosiaalipedagogiseen nuorisokasvatukseen kuuluukin olennaisesti askarointi nuorten moninaisten integroitumisongelmien parissa, kuten koulutuksellinen syrjäytyminen, rikosten tekeminen, harrastusten puuttumista, ihmissuhdevaikeudet, passiivisuus, näköalattomuus elämässä ja kykenemättömyys suunnitella tulevaisuutta. (Hämäläinen 2010, 187.)

Asiantuntevan nuorisotyöntekijän mielestä työ pohjaa osuvasti sosiaalipedagogista ajatusta ja virittäytymistä, etenkin Oulun Nuorisopalveluissa näkyy sosiaalipedagogisuus ja tätä kehitetään. Asiantuntija mainitsi tärkeäksi, että Oulu sai lapsiystävällinen kunta – statuksen, joka ”*velvoittaa” meitä töissä tukemaan lapsia sekä nuoria osallisuuteen ja että jokainen tulisi kuulluksi.*” Juha Hämäläisen mukaan, nuorisokasvatus on olennaisesti sivistystyötä ja yhteiskunnallista sivistysprosessia ja myös olennaiselta osalta kansalaiskasvatusta ja sosialisatioita, sosiaalipedagogiikka koostuu samoista toiminta ja ajatuskehyksistä. Myös Sosiaalipedagogisessa kehyksessä yhteiskunnallista subjektiivisuutta, osallistuminen ja elämänhallinta käsitetään asioiksi, joihin kasvetaan ja joita pyritään saavuttamaan pitkällisten kasvuprosessien myötä. (Hämäläinen 2010, 184, 187.)

6. TUTKIMUSTULOKSET JA POHDINTA

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on etsiä tietoa mitä on sosiaalipedagoginen työote ja ajattelu, ja miten tämä kytkeytyy teoriassa ja käytännössä. Opinnäytetyöni toteutin ja selvitin kirjallisuutta tutkien ja asiantuntijoilta sähköpostitse käydylly kyselyllä, jolloin teorian ja käytännön yhteys saatiin esiin.

Ensimmäinen tutkimuskysymykseni kartoitti mitä on sosiaalipedagoginen näkemys ja työote. Johtopäätöksenä näen, että sosiaalipedagogiikan ajankohtaisuus on nyt. Kirjallisuudessa se vastaa ajatuksenaan “toisin tekemisen” ja “toisin näkemisen” kysymyksiin ja haasteisiin, se on metodi, joka perustuu sosiaaliiseen integraatioon eli vuorovaikutukseen, jolloin huomio kiinnittyy ryhmädynamiikkaan ja laajoihin kasvatuksellisiin sovelluksiin. Sosiaalipedagoginen ajattelun ja toiminnan pyrkimys on lieventää sosiaalisia ongelmia, auttaa integroitumaan yhteiskuntaan omana persoonanaan, löytää paikkansa ja ehkäistä syrjäytyneisyyttä. Nämä aiheet ovat konkreettisesti myös lasten ja nuorten parissa lisääntyneet yhteiskunnassamme kiihtyvällä tahdilla sekä perheiden kokonaisvaltainen huomioonottaminen, yhteistyö ja ohjaaminen kasvatustyössä. Varhaiskasvatuksessa sosionomipohjainen lastentarhanopettaja sosiaalipedagoginen näkemys ja työote nousevat hyvin esille, kun uusi varhaiskasvatuslaki nostaa varhaiskasvatuksessa myös perheen hyvinvoinnin keskiöön lapsen kasvatuksen rinnalle. Nuorisotyössä konkreettisesti nuoria ohjataan yhteiskunnan normien mukaan toimimiseen, oman minän vahvistamiseen, aikuisuuden kynnysten ongelmien selvittämiseen ja yhteisöllisyyteen.

Toinen tutkimuskysymykseni pohti sosiaalipedagogista kasvatus- ja ohjausotetta varhaiskasvatuksessa ja nuorisotyössä. Huomasin uutta varhaiskasvatuslakia tutkiessani, sekä viimeisimmän varhaiskasvatuksen kirjallisuuden myötä, että varhaiskasvatus etenkin, on suuren murroksen pyörteessä. Sen uuden muodon ja käytäntöjen vakiintumista on mielenkiintoista seurata, ja sosiaalipedagogiikkaa ja sen toteutumista työotteineen mitä luultavimmin tullaan paljon soveltamaan. Odotan, että sosiaalipedagogiikkaa ja siitä pohjautuvaa työtettä ja ajattelua varhaiskasvatuksessa tutkitaan piakkoin intensiivisemmin jossain tulevassa teoksessa. Ajattelen sosiaalipedagogiikan erityispiirteiden tulevina

vuosina nousemaan enemmän esiin sosionomien tehtävänkuvan selkiytyessä. Teorian/ kirjallisuuden ja asiantuntijoiden tuomat johtopäätökset ja löytyneet yhteneväisyydet eivät yllättäneet, sillä ne osoittivat teorian ja käytännön tukevan toisiaan. Nuorisotyön asiantuntijan vastauksista ilmeni vahvasti sosiaalipedagoginen vastine kysymykseen, miten toteuttaa ohjausta ja kasvatusta? Kasvatus pyrkii yksilön vahvistamiseen, elämänhallintaan, yhteiskuntaan integrointiin, vahvistamaan yhdessä toimimisen taitoja, sekä kasvattamaan luottamusta itseensä ja tulevaisuuteen, perheiden tarvittavaa tukemista unohtamatta.

Sosiaalipedagogia lähtöinen toimintatapa ja työote, tulee luonnostaan heillä ketkä näkevät, aistivat, ymmärtävät ja havainnoivat yhteiskuntamme muuttuvuuden ja sen mahdolliset tuomat sosiaaliset ongelmat. Sosiaalipedagoginen viitekehys on samanlainen varhaiskasvatuksessa ja nuorisotyössä, tai sosiaalialan muissa töissä. Se muokkautuu työnkuvan mukaan, mutta kantaen ajatusta, jonka avulla työntekijä näkee yksilön elämän eri vaiheissa ja auttaa oppimaan ja löytämään tien, kuinka täällä yhteiskunnassa ja maailmassa voisi elää omaa hyvää elämää?

Jos lähtisin nyt tekemään opinnäytetyötäni uudestaan, valitsisin tutkimusmetodiksi teemahaastattelun ja laajemmin haastateltavia varhaiskasvatuksen parista, sekä nuorisotyön puolelta, jolloin asiantuntijoiden konkreettinen näkemys ja mielipiteet olisivat päässeet selvemmin ja laajemmin esiin. Aikatauluni olisi voinut olla tiiviimpi.

Opinnäytetyöprosessi on ollut mielenkiintoinen ja mahdollistanut syventymisen itseäni kiinnostavaan aihealueeseen. Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmenetelmänä ollut mielenkiintoinen, haastava ja palkitseva. Kirjallisuuskatsauksen avulla löysin teoksista ja julkaisuista oleellisen tiedon, joka innosti jatkamaan eteenpäin. Tutkimuksellinen lukutaitoni kehittyi opinnäytetyön edetessä. Asiantuntijoiden vastaukset toivat konkreettisen vastauksen keräämälleni teorialle, peilaten tutkimuskysymyksiini. Sosiaalipedagoginen ajattelu ja toiminta suuntaavat perinteen kautta nykyhetkeen ja tulevaisuuteen, jatkuva pyrkimys kehittymiseen, että sosiaalipedagogiikka on sosiaalisesti, että persoonallisesti muotoutuvaa

toimintaa. Nuorisotyön historia on selkeästi vahva esimerkki sosiaalipedagogisesta työstä. (ks. Hämäläinen & Kurki 1997, 60 -65.)

Johtopäätöksenä näen myös vahvan yhteyden teorian ja asiantuntijoilta saamieni vastauksien perusteella siihen, että sosiaalipedagoginen toiminnan metodologia perustuu aina dialogiin. Sosiaalipedagogisesti virittäytynyt asiantuntijan on sisäistettävä ja omaksuttava aito innovatiivisuus, joustavuus ja kyky nähdä ja ottaa vastaan muutokset muuttuvassa maailmassa. Nämä ovat sosiaalipedagogisen ajattelun, kasvatuksen ja työtteen avaimet, jotka täytyy sisäistää, jotta voi ohjata ja toimia sosiaalipedagogisesti muiden hyväksi.

Tarkastellessani asiantuntijoiden vastauksia ja sähköpostikirjeenvaihdossa nousevia yhteneväisyyksiä, nousi esiin eritoten osallisuus ja yhdessä tekeminen, toimintaan perustuva kasvatusta ja ohjausta, sekä vuorovaikutuksen tärkeys lapsen tai nuoren kohtaamisessa. Hämäläisen & Kurjen (1997) mukaan; Sosiaalipedagoginen toiminta näkyy kasvatusoppina ja –teoriana, jossa korostetaan kasvatuksen yhteiskunnallisia kytkentöjä tai jossa keskeistä ovat yhteisöllisyystä, yhteisöllistä yhteiselämää ja ihmisten keskinäistä vuorovaikutusta koskevat kysymykset tai jossa suuntaudutaan sosiaalisen hädän pedagogiseen lieventämiseen.

Varhaiskasvatuksessa lapsien kasvatusta ja ohjausta alkaa ihan mikrotason vuorovaikutustilanteista, jossa he kokevat kuulluksi tulemistaan ja kokemuksia heitä vaikuttavista asioista, joista osallisuuden tavat monipuolistuvat ja laajenevat. Ohjataan toimimaan ryhmissä ja yhteisöissä sekä itsekasvatuksellisen prosessin hiljaista käynnistämistä, jota tuetaan ja ohjataan lapsen kehityksen ja ikätason mukaisesti, joka on keskeistä sosiaalipedagogisessa työskentelyssä. Varhaiskasvattaja tukee, ohjaa ja kiinnittää huomiota lapsen lisäksi hänen koko kasvatusympäristöönsä ja mahdollisiin sosiaalisiin ongelmiin, kuten perheen sisäisiin haasteisiin, jolloin hän voi tukea ja ohjata vanhempia, sekä ohjata heidät erilaisien tukipalvelujen piiriin. Nuorisotyössä ohjaajan sosiaalipedagoginen työote ja ohjaavuus näkyvät lapsien ja nuorten omaehtoisuuden ja elämänhallinnan vahvistamisena, jo opittujen normien ja taitojen tukemisena. Sosiaalinen kasvatta-

minen ja sosiaalipedagogiikka yhdistyvät sekä varhaiskasvatuksessa että nuorisotyössä tehtävään, joka on auttaa yksilöä muodostamaan sosiaalista minäänsä eli persoonaa, löytää keinot integroitua yhteiskuntaan yksilön omia tarpeita kunnioittaen. Varhaiskasvatuksessa ja nuorisotyössä ohjaajia yhdistää ymmärrys kehityspsykologisesta tietoudesta, johon sosiaalipedagogiikka paljolti nojaa. Kun yksilön kehityksessä tavataan poikkeamia ja epäonnistumisia, tarvitaan silloin niiden tuntemusta ja ratkaisukeskeisyyttä, sosiaalipedagogista näkemystä.

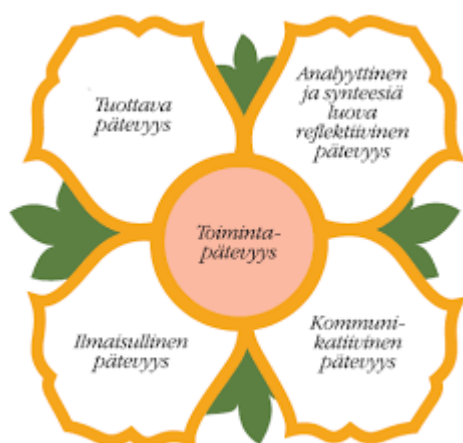
Sosiaalipedagogiikka on siis ennen kaikkea tarpeessa olevien pedagogiikka. Sosiaalisessa kasvatuksessa tarvitaan myös siihen sopivien monimuotoisten välineiden ja teknikkojen suunnittelua. Kasvatus sisältääkin sekä ihmissuhdekasvatusta, seksuaalikasvatusta, poliittista kasvatusta, ympäristökasvatusta, rauhankasvatusta että solidaarisuuskasvatusta. (Hämäläinen & Kurki 1997, 190.)

Varhaiskasvattajan ja nuorisotyöohjaajan sosiaalipedagogisesti lähtevä toimijuus nousee aina kriittisestä ja yhteiskuntaa muuttavasta näkemyksestä. He ymmärtävät laajasti yhteiskuntaa ja kulttuuria, sekä alati muuttuvaa todellisuuttamme. Varhaiskasvattajan ja nuorisotyöohjaajan on oltava avoin, dynaaminen ja dialektinen, koska sosiaalinen todellisuus on vaihtuvaa ja muuttaa muotoaan ja ympäristöään. Sosiaalipedagoginen työote näkyy kykynä auttaa lasta ja perhettä mahdollisuuksien ymmärtämisenä ja jäsentää kasvun, arjen hallinnan ja sosiaalisen toimintakyvyn, sekä osallisuuden tukemisessa. Hämäläisen & Kurjen 1997, 193, 194 mukaan; sosiaalisella kasvattajalla on kaksoistehtävä. Hän toisaalta muokkaa yhteiskunnan ja sen eri elementtien ja tekijöiden kasvatukselliseen toimintaan suunnattua kritiikkiä ja toisaalta suorittaa kasvatuksellisia väliintuloja tarkoituksenaan käytettävissään olevilla keinoilla auttaa ja helpottaa kansalaisten objektiivisia olosuhteita, eli helpottaa kansalaisten hyvinvointia.

Luonteenominaisuudet ovat myös erityisiä ja yhdistäviä sosiaalikasvattajilla. Tarvitaan persoonallista kypsyyttä tiedostaa mitä on olla sosiaalinen kasvattaja ja toimia sen mukaisesti, kykyä ja tietämystä tehdä erilaisia kasvatuksellisia interventioita, kykyä työskennellä toisten ammattilaisten kanssa sekä sitoutuvai-

suutta työhönsä ja osata löytää oma paikkansa, sillä sosiaalisella kentällä, jolla hän seisoo. Asiantuntijoista huokui juuri se oman alansa tietotaidon omaksunta ja ymmärrys siitä, miten sosiaalipedagoginen työote ja ajattelu heitä ohjaa työsään, vaikkei sitä tullut heti sosiaalipedagogiselta kantilta ajatelleeksi.

Sosiaalipedagogista ammatillisuutta havainnollistaa hyvin tanskalaisen Bent Madsenin luoma, sosiaalipedagogisen ammatillisuuden kompetenssimalli. Tätä kutsutaan myös Madsenin kukaksi. Madsenin kukan terälehdet edustavat sosiaalipedagogisesti suuntautuneen ammattihenkilön eri pätevyysalueita, yhdisty- en terälehtien keskiössä olevaksi toimintapätevyydeksi, ammatilliseksi käyttö- teoriaksi. (Ranne ym. 2005.)

Kuva 1. Sosiaalipedagogisesti suuntautuneen ammattihenkilön pätevyysalueet Madsenin mallin mukaan. (Madsen 1995.)

Tuottavaa pätevyyttä, on taas ympäristön muokkaamista luovasti, erilaisten työkalujen ja erilaisia menetelmiä käyttäen, sekä kykyä organisoida ja suunnitella omaa toimintaansa. Työntekijä pystyy ratkaisemaan myöskin käden taitoja edellyttäviä arkipäivän ongelmia ja kehittämään työtään innovaatioiden avulla. (Ranne ym. 2005, 46.)

Esimerkiksi voidaan nuorisotyössä tehdä joko nuorten kanssa yhdessä, tai laatia säännöt ja laittaa ne seinälle muistuttamaan niistä. Nuorisotalon tilat muoka-

taan nuorisoa ajatellen, ja otetaan nuorten ideoita ja toiveita huomioon suunniteltaessa nuorisotalolla tapahtuvia toimintoja. Pysytään ajan hermoilla ja opetellaan ohjaajana myöskin instagramia, twiittejä yms. sovelluksia ja ilmiöitä. Varhaiskasvatuksessa innovatiivinen materiaalien käyttö ja mahdollisuudet käden- taidoissa, voivat luoda pidempiaikaisen projektin lasten kanssa (tarinasta lähtöinen luontoretki ja sieltä kerätty materiaali kuten kivet, kävyt ja oksat, voivat ryhtyä luomaan tarinan maailmaa, joka kehittyy suuremmaksi projektiksi). Varhaiskasvattaja osaa ohjata korjaamaan rikkimennyttä tai ideoida, miten jotain roskaa ja rojua voitaisiin hyödyntää.

Ilmaisullinen pätevyys, taas edustaa toimintapätevyyden esteettisiä ja emotionaalisia ulottuvuuksia. Työntekijän on kyettävä asettautumaan toisen ihmisen asemaan sekä toimimaan sanallisen viestinnän, musiikin, kuvallisen ilmaisun, luovan liikunnan tai draaman avulla. Esteettinen herkkyys, kuvaa ammattilaisen herkkyyden tajua asiakkaan yksilölliselle elämisen ympäristölle, sekä fyysiselle ja merkitysympäristölle. (Ranne ym. 2005, 47.)

Ohjaaja esimerkiksi ymmärtää, että itsensä ilmaisun ei tarvitse olla maksullista tai aineellista. Nuorisotyössä hän myös löytää ja tarjoaa nuorille kanavia ja mahdollisuuksia itsensä ilmaisuun. Hän voi löytää levottomuuteen avuksi soittamisen, tanssin, tai jotain muuta, mutta vaatii herkkyyttä ja ymmärrystä antaa mahdollisuuksia nuoren kanavoidsa tunteitaan ja minäänsä. Varhaiskasvatuksessa annetaan lapsille välineitä erilaiseen ilmaisuun mahdollisimman paljon ja päivittäin. Maalataan syksyllä nähtävät värit, kuvitellaan musiikkiliikunnalla tuulien tuiverrus, miltä myrsky tuntuu tai voisi tuntua kehossa, miten sateen ja ukosen ääniä voidaan itse tuottaa? Kehitetään nukketeatteriesitys syksystä ja eläimistä. Annetaan lapselle elämyksellisyys metsäretkellä hänen koskettaessaan rapisevaa lehteä, sekä nähdä kärpässiä, tuntee syksyn tuoksun ja keskustella niistä kaikesta, mitä tunteita ne herättivät?

Kommunikatiivinen pätevyys, taas kuvaa eettisesti hyväksyttävää ja sosiaalinen toiminta perustuu yhteisesti sovittuihin normeihin ja niistä sopimiseen. Kommunikatiiviseen pätevyteen sisältyy kyky yhteistyössä toimimiseen, sekä

kyky solmia luottamuksellisia vuorovaikutussuhteita sekä organisoida yhdessä sosiaalista toimintaa. (Ranne ym. 2005, 47.)

Ohjaaja voi esimerkiksi laajentaa osaamistaan kommunikoida selkokielellä, kuvilla, korteilla, tai tukiviittomin hänen tarpeensa mukaan, jonka kanssa ollaan vuorovaikutuksessa. Ohjaajalle on tärkeää luotettavuus työntekijänä, sekä kyky luottaa työtoveriin. Rohkea kohtaaminen varhaiskasvatuksessa vanhempien kanssa ja kyky päästä kehittävään vuorovaikutukseen heidän kanssaan on myös osa kommunikatiivista pätevyyttä. Nuorisotyössä pätee täysin sama, esim. maahanmuuttajanuoret tuovat tarpeita haastavaankin kommunikointiin, jotta löydetään yhteinen kieli ja luottamus. Haastavissa tilanteissa hyvät kommunikaatiotaidot edesauttavat löytämään ratkaisuja ongelmassa yhdessä sekä työporukan, että nuorten kanssa.

Viimeisenä terälehtenä on **Analyyttinen, synteisiä luova reflektiivinen pätevyys**, jonka tieteellisellä alueella, työntekijän kuuluu tarkastella työtään kehittäjän ja tutkijan näkökulmasta. Tämä edellyttää jatkuvaa maailmankuvan ja ihmiskuvan luomista ja tarkastelua. Tämän pätevyyden keinoin, työntekijä jäsentää toimintaansa, sekä luo tekemiensä johtopäätöksien perusteella uusia toimintakäytäntöjä ja toimintaa kehittävää teoriaa. Tästä työotteesta käsin pystytään kehittämään ja yhdistämään arkitietous teoreettiseen tietoon. (Ranne ym. 2005, 47.)

Esimerkkinä kummassakin, sekä nuorisotyössä, että varhaiskasvatuksessa on tärkeää itsensä kriittinen tarkastelu ja halu kehittää ja kehittyä työssään ja persoonana. Lisäksi reflektiiviseen pätevyyteen kuuluu halu kehittää ja tuoda esille uusia toimintatapoja ja uudenlaistakin ajattelua työhönsä sekä koulutuksien ja projektien tiimoilta saadun tietouden hyödyntäminen. Kun kehittää itseään ja pitää mielensä avoimena uusille toiminnoille, saa uutta ponnekkautta ja näkökulmaa, joka auttaa sekä työntekijää itseään, että hänen työtään.

Näistä kaikista muodostuu **Toimintapätevyys**, joka näin ollen muotoutuu tieteellisen, ilmaisullisen, kommunikatiivisen ja tuottavien taitojen yhdistämisessä

reflektiiviseksi asiantuntijuudeksi. Kokonaisuudessaan mitkään yksittäiset pätevyysalueet eivät näyttäyty erillisinä tekniikoina ja menetelminä, vaan niistä muodostuu toiminnallinen kokonaisuus, joka on erilainen jokaisella ammattihenkilöllä. Ammattihenkilöiden yhdistävänä tekijänä voisi pitää luovaa suhtautumista itseensä ja ympäristöönsä. Luovaa suhtautumista, tarkoittaa myös kykyä toteuttaa uudet ideat, jolloin syntyy uusia innovaatioita ja tuotteita. Tämä kaikki on sosiaalipedagogista ajattelua ja työtettä. (Ranne ym. 2005, 47.)

LÄHTEET

Aaltola, J. & Valli, R. 2010. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. (3. Uudistettu ja täydennetty painos.) Jyväskylä: PS-kustannus.

Filander, K. 2007. Sosiaalipedagogiikan uusi ajankohtaisuus. Teoksessa Nuorisotyötä on tehtävä, Hakapaino Oy, Helsinki 2007, Tommi Hoikkala & Anna Sell (toim.)

Hujala, E., Puroila, A-M., Parrila, S., Nivala, V., 2007. Päivähoidosta varhais-

kasvatukseen. 1. painos. Edufin.

Hurme, C. 2019. Oppariin liittyen. Sähköposti.Eija.Kemilainen@ouka.fi. 9.11.2019

Hurme, C. 2019. Oppariinhaastattelukysymykset. Sähköposti.kontsar@gmail.com. 14.11.2018

Hämäläinen, J. 2010. Nuorisokasvatuksen teoria sosiaalipedagogisessa kehyksessä. Teoksessa Nivala, E., Saastamoinen, M. (toim.) 2010. Nuorisokasvatuksen teoria- perusteita ja puheenvuoroja. Helsinki, Yliopistopaino.

Jyväskylän ammattikorkeakoulu. 2013. Oppariblogi. Viitattu 20.12.2018. <https://blogit.jamk.fi/oppari/2013/04/25/henkilokohtainen-sahkopostiviesti/>

Kajaanin ammattikorkeakoulu. 2016. Laadullisen aineiston analyysi ja tulkinta. Viitattu 06.11.2018. Opinnäytetietopankki. <https://www.kamk.fi/fi/opari/Opinnaytetyopakki/Teoreettinen-materiaali/Tukimateriaali/Laadullisen-analyysi-ja-tulkinta>

Kuntalaki, 410/2015, 26 §. Viitattu 20.11.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150410>

Kurki, L. 2001. Sosiaalipedagoginen näkökulma varhaiskasvatukseen. Teoksessa: Karila, K., Kinos, J. & Virtanen, J. 2001. Varhaiskasvatuksen teoriasuuntauksia. Jyväskylä: PS-kustannus.

Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka, aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. Tampere. Vastapaino.

Nieminen, J. & Honkatukia, P. 2017. Nuorisokysymyksen rakentuminen- neljä näkökulmaa. Teoksessa Hoikkala, T., Kuivakangas, J. (toim.) 2017. Kenen nuorisotyö? Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Nivala, E. & Rynänen, S. 2017. Sosiaalipedagoginen viitekehys nuorisotalan työssä. Teoksessa. Hoikkala, T., Kuivakangas, J. (toim.) Kenen nuorisotyö? Humanistinen ammattikorkeakoulu.

Nuorisolaki, 10 § Etsivä nuorisotyö, 21.12.2016/1285. Viitattu 20.11.2018. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&se>

arch%5Bpika%5D=Nuorisolaki%2C

Nuorisolaki, 2 § yleiset säännökset, 21.12.2016/1285. Viitattu 20.11.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Nuorisolaki%2C>

Nuorisolaki, 3 § nuorisolain määritelmät, 21.12.2016/1285. Viitattu 20.11.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Nuorisolaki%2C>

Nuorisolaki, Nuorten osallistuminen, vaikuttaminen ja kuuleminen, 24 §
 21.12.2016/1303. Viitattu 20.11.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2016/20161285?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Nuorisolaki%2C>

Opetusalan ammattijärjestö, OAJ. 2018. Opettajana varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Viitattu 20.11.2018. <https://www.oaj.fi/arjessa/mita-opettajan-tyo-on/opettajana-varhaiskasvatuksessa-ja-esiopetuksessa/>

Peltonen, H. 2004. Kasvattajana sosiaali- ja terveystieteiden ammattissa. Tammi.

Ranne, K., Sankari, A., Rouhiainen-Valo, T. & Ruusunen, T. 2005. Sosiaalipedagoginen ammatillisuus. Madsenin kukasta toiminnan tulppaaniksi. Pori: WSOY.

Salminen, J. & Poikonen, P-L. 2017. Opetussuunnitelma pedagogisena työvälineenä. Teoksessa: Koivula, M., Siippanen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus, oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Vastapaino. Tampere

Suomen sosiaalipedagoginen seura ry. N.d. Ote [opetussuunnitelmasta](#): ”Sosionomin (AMK) asiantuntijuus. Viitattu 20.11.2018.
<http://www.sosiaalipedagogiikka.fi/opiskelu/>

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. (teoksen ensimmäinen painos, jonka uudistettu laitos tämä teos on, ilmestyi 2002.) Tammi.

Turja, L. & Vuorisalo, M. 2017. Lasten oikeudet, toimijuus ja osallisuus oppimi-

sessä. Teoksessa: Koivula, M., Siippanen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) 2017. Valloittava varhaiskasvatus, oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Vastapaino. Tampere

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2018. Viitattu 20.11.2018.
https://www.tenk.fi/sites/tenk.fi/files/TENK_suositus_tekijyys.pdf

Varhaiskasvatuslaki 540/2018, varhaiskasvatuksen tavoitteet. Viitattu 20.11.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Varhaiskasvatuslaki%20540%2F2018%20%2C%20varhaiskasvatuksen%20tavoitteet>.

Varhaiskasvatuslaki, 20 § Osallisuus ja vaikuttaminen,

01.09.2018 520/2018 Viitattu 20.11.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Varhaiskasvatuslaki%20540%2F2018%20%2C%20varhaiskasvatuksen%20tavoitteet>.

Varhaiskasvatuslaki, 23 § Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, 01.09.2018/540. Viitattu 20.11.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Varhaiskasvatuslaki%20540%2F2018%20%2C%20varhaiskasvatuksen%20tavoitteet>.

Varhaiskasvatuslaki, 3 § yleiset säädökset, 01.09.2018/540. Viitattu 20.11.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Varhaiskasvatuslaki%20540%2F2018%20%2C%20varhaiskasvatuksen%20tavoitteet>.

Varhaiskasvatuslaki, henkilöstö ja kelpoisuusvaatimukset, 27 § Varhaiskasvatuksen sosionomi. 01.09.2018/540. Viitattu 20.11.2018.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Varhaiskasvatuslaki%20540%2F2018%20%2C%20varhaiskasvatuksen%20tavoitteet>.

Varhaiskasvatuslaki, Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, 23 §,
01.09.2018/540. Viitattu 20.11.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Varhaiskasvatus#Lidp446437040>

Varhaiskasvatuslaki, varhaiskasvatuksen määritelmä, 2 § 01.09.2018/540. Viitattu 20.11.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540?search%5Btype%5D=pika&search%5Bpika%5D=Varhaiskasvatuslaki%20540%2F2018%20%2C%20varhaiskasvatuksen%20tavoitteet>.

Viinamäki, L. & Saari, E. (toim.) 2007. Polkuja soveltavaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimukseen. Helsinki. Tammi.